

Fødevareøkonomisk Institut

Materialeudvælgelse,
beregninger og definitioner 2002
for økologisk regnskabsstatistik

Fødevareøkonomisk Institut
Rølighedsvej 25
1958 Frederiksberg C
America Solange Sotelo
E-mail: Solange@foi.dk

Indholdsfortegnelse:

Materialeudvælgelse og beregningsmetoder.....	4
1.1. Formålet med regnskabsstatistikken.....	4
1.2. Grupperinger og publicering i regnskabsstatistikken	5
1.3. Klassifikation af bedrifterne	7
1.4. Udvalgelse af regnskabsførende jordbrug	8
1.5. Regnskabsstatistikens udarbejdelse og repræsentativitet.....	10
1.6. Sammenligningsgrupper af konventionelle jordbrug	11
2. Definitioner	13
2.1. Areal og arealanvendelse.....	13
2.2. Husdyrbestand	13
2.3. Arbejdsindsats og brugeralder	13
2.4. Kapitalindsats	14
2.5. Bruttoudbytte, herunder direkte tilskud.....	15
2.6. Driftsomkostninger.....	16
2.7. Driftsresultat fra jordbruget	18
2.8. Brugerfamiliens løbende indkomst og forbrug.....	18
2.9. Investering og finansiering	19
2.10. Aktiver og passiver	19
2.11. Kapitalforskydninger	20
2.12. Ejendomsværdi	21
2.13. Bedriftens aflønning af arbejde og kapital.....	21

Materialeudvælgelse og beregningsmetoder

Indsamling af data til Regnskabsstatistik for økologisk jordbrug blev i forsøgsperioden fra 1996-1999 indsamlet selvstændigt. Efter 1999 er indsamlingen af data for økologisk jordbrug blevet en integreret del af den generelle landbrugsstatistik, Serie A, og af Gartnerstatistikken, Serie D og udgør således en delmængde af henholdsvis Serie A og Serie D.

Denne ændring i praksis for indsamling af data medførte en række ændringer i udvælgelses- og vejningsmetoder, da delpopulationen af økologer ellers ville blive overrepræsenteret i de generelle statistikker.

Udover nævnte hensyn tages der ved udvælgelsen af regnskabsførende jordbrug til statistikken også hensyn til ønsket om en repræsentativ national regnskabsstatistik for økologisk jordbrug og til de krav, der stilles i forbindelse med EU-informationsnettet for landøkonomisk bogføring (også kaldet RICA eller FADN).

I det følgende er materialeudvælgelse og udarbejdelse af statistikken for økologisk jordbrug beskrevet. Beskrivelsen dækker såvel frembringelsen af den trykte publikation *Regnskabsstatistik for økologisk jordbrug 2002* som af yderligere tabeller på www.foi.dk.

1.1. Formålet med regnskabsstatistikken

Undersøgelsesområdet for *Regnskabsstatistik for økologisk jordbrug* omfatter alle bedrifter, der ligger over den økonomiske bundgrænse, som er mindst 8 Europæiske Størrelses Enheder (ESE). Dette betyder, at bedriften skal have et dyrket areal på mindst 10 ha, hvilket svarer til et standarddækningsbidrag på 8967 kr. eller 1200 EURO. Bundgrænsen betyder, at et mindre antal af de økologiske bedrifter med autorisation ikke er omfattet af statistikken.

Formålet med regnskabsstatistikken for økologisk jordbrug er at analysere økonomien i grupper af økologiske bedrifter og i den samlede økologiske sektor. Regnskabsstatistikken har som mål at være repræsentativ for de bedrifter, som ifølge Plantedirektoratet havde en autorisation som økologisk jordbrug i maj 2002, og som samtidig op-

fyldte ovenstående bundgrænse. I 2002 var der 2496¹ bedrifter, der havde opfyldt betingelserne for at indgå i regnskabsstatistikken. I 2002 var der 797 bedrifter med økologisk autorisation, som ikke indgik i statistikens analysegrundlag, da de ikke opfyldte betingelserne for mindstestørrelse.

1.2. Grupperinger og publicering i regnskabsstatistikken

Statistikken for økologisk jordbrug er baseret på en stikprøve. Resultaterne er derfor behæftet med nogen usikkerhed, selvom der er tale om et repræsentativt udtræk med en stratifikation, der tager højde for, at de vigtigste bedriftstyper repræsenteres. I statistikken indgår både enkeltmandsejede bedrifter og bedrifter med andre ejerformer, hovedsagelig i form af I/S'er.

Regnskabsstatistikens resultater præsenteres såvel i en trykt publikation som på Fødevareøkonomisk Instituts hjemmeside. Uanset præsentationsform anvendes en tabelforspalte med variable fra regnskabsresultaterne. Forspalten findes i en kort version, der anvendes i de tre første tabeller i publikationen. Den mest detaljerede forspalte anvendes i tabellerne for det nyeste år på instituttets hjemmeside, www.foi.dk. De øvrige tabeller i publikationen og på hjemmesidens flerårstabeller anvender den næstmest detaljerede forspalte.

Trykt publikation:

De første tre tabeller viser en femårsoversigt for henholdsvis *alle økologiske bedrifter*, *alle bedrifter, der har omlagt til økologisk planteproduktion*, og *alle bedrifter, der har omlagt til økologisk malkeproduktion*.

Dernæst følger et sæt på fire deltabeller for *alle økologiske bedrifter*, hvor resultaterne for økologisk jordbrug sammenlignes med resultaterne for de konventionelle jordbrug, som indgår i Landbrugsregnskabsstatistikken, Serie A og i Gartneriregnskabs-

¹ Ifølge Danmarks Statistik og Plantedirektoratet udgjorde bruttopopulationen af økologer 3569 bedrifter. Populationen af 2496 økologer er fremkommet som følger:

Økologer i alt	3569
Samtidig konventionel drift	-195
For små bedrifter, < 8 ESE	-797
Forskel mellem registre i Plantedirektoratet og Danmarks Statistik	-81
I alt økologer til Serie G 2002	2496

statistikken, Serie D². I disse deltabeller er de økologiske bedrifter også opdelt efter region (Jylland eller Øerne), samt efter om de er under omlægning eller er fuldt omlagt. Endelig viser deltabellerne en sammenligning mellem 2002 og 2001 for alle økologiske bedrifter.

Herefter følger et andet sæt af fire deltabeller, *heltids- og deltidsbedrifter*, hvor de økologiske bedrifter er opdelt efter størrelse målt i anvendte årsværk. For heltidsbedrifterne er der endvidere opdelt efter om bedrifterne er omlagte eller under omlægning.

De to sidste sæt af fire deltabeller vedrører driftsformerne *planteproduktion og mælkeproduktion*. Indenfor planteproduktion angives bedrifterne opdelt efter omlægningsstatus og for omlagte bedrifter tillige i heltids- og deltidsjordbrug. I tabellerne for mælkeproduktionen skelnes der ligeledes mellem omlægningsstatus og for omlagte bedrifter opdeles der endvidere efter antal årskøer. For at kunne foretage sammenligninger mellem økologiske og konventionelle jordbrug er der for disse to driftsformer fremstillet specielle sammenligningsgrupper af konventionelle jordbrug. Dette er nærmere beskrevet i afsnit 1.6. For begge driftsformer er endvidere sammenlignet mellem 2002 og 2001 for alle omlagte økologiske bedrifter.

Instituttets hjemmeside: www.foi.dk:

På instituttets hjemmeside er excel-tabellerne i afsnittet om økologisk jordbrug delt i to dele: Seneste regnskabsår og tidsserie (1996-2002). Her er afsnittet med tidsserier opdelt i alle bedrifter, plantebedrifter og malkebedrifter. De to sidstnævnte er endvidere opdelt på omlægningsstatus. Forspalten svarer til forspalten i de mest detaljerede deltabeller i publikationen. I afsnittet for seneste regnskabsår vises med meget detaljeret forspalte fem tabelsæt. De tre første sæt vedrører alle økologiske bedrifter, mens de to sidste vedrører henholdsvis økologisk planteavl og økologisk mælkeproduktion. Det første sæt er opdelt efter omlægningsstatus og indeholder endvidere en sammenligning med resultaterne fra året før og med alle konventionelle bedrifter. Det andet sæt indeholder en opdeling af bedrifterne efter anvendt antal årsværk. For heltidsbedrifter indgår endvidere en opdeling efter omlægningsstatus. Det tredje sæt indeholder en opdeling efter region (Øerne/Jylland) og efter omlægningsalder i tre grupper. Sættene vedrørende planteproduktion og mælkeproduktion er opdelt efter omlægningssta-

² I 2002 indgik der 42.873 bedrifter i Serie A og 1.641 bedrifter i Serie D, i alt 44.514 bedrifter. I forhold til Serie G's tal er der en difference på 156 bedrifter, idet der her var 41.862 konventionelle bedrifter og 2496 økologiske bedrifter, i alt 44.358 bedrifter. Hovedårsagen til differencen er, at der i Serie G ikke indgår bedrifter, som samtidig har økologisk produktion og konventionel produktion.

tus, og de omlagte bedrifter er endvidere opdelt på deltids- og heltidsbedrifter. Endelig indeholder de en sammenligning med resultaterne fra året før og med udvalgte grupper af konventionelle bedrifter (jf. beskrivelsen i afsnit 1.6).

1.3. Klassifikation af bedrifterne

Bedrifterne i det økologiske jordbrug klassificeres efter forskellige kriterier, baseret på data fra Plantedirektoratet og Danmarks Statistik. Disse klassificeringer danner grundlag for en inddeling af populationerne i grupper og afspejler sig samtidig i de grupperinger, der vises i regnskabsstatistikken.

Autorisationsdatoen 1. maj er afgørende for, om de enkelte bedrifter klassificeres som værende *omlagte* eller *under omlægning*. Bedrifter, der har været omlagt i hele regnskabsåret, klassificeres som *omlagte*. Bedrifter, der er omlagt i løbet af året, kategoriseres i gruppen *under omlægning*.

De enkelte bedrifter klassificeres efter *økonomisk størrelse* på baggrund af deres standarddækningsbidrag (SDB). Standarddækningsbidraget udtrykker forskellen mellem bruttoudbyttet og de tilhørende stykomkostninger³. For alle afgrødetyper og husdyrarter beregnes SDB som et gennemsnit af de faktiske dækningsbidrag for en given referenceperiode. Inddelingen efter *driftsform* sker på grundlag af standarddækningsbidragets sammensætning. Som hovedregel henføres en bedrift til en given driftsform, når mere end 2/3 af bedriftens samlede SDB kommer fra den given driftsform (i regnskabsstatistikken for økologisk jordbrug er kun vist grupperinger for plante- og mælkeproduktion, da det på grund af stikprøvens størrelse ville være for usikkert at analysere de øvrige driftsformer).

Grupperingerne efter *arbejdsindsats* (herunder opdelingen i heltids- og deltidsbedrifter) foretages på grundlag af de enkelte bedrifters standardarbejdsforbrug. Dette beregnes ved hjælp af en funktion, som tager hensyn til omfanget af bedriftens aktiviteter opdelt på de enkelte driftsgrene. Bedrifter med 1.665 standardarbejdstimer (svarende til 1 årsværk) og derover defineres som heltidsbedrifter.

³ For yderligere specifikation, se Landbrugsregnskabsstatistik 2002 – udvælgelse, beregninger og definitioner, s. 6.

Standardarbejdsforbruget benyttes for at undgå en uhensigtsmæssig indvirkning af arbejdskraftens kvalitet, bedriftens mekaniseringsgrad og maskinstationsanvendelsen, hvilket ville være følgen af anvendelse af faktisk arbejdsindsats.

1.4. Udvalgelse af regnskabsførende jordbrug

I forbindelse med udvælgelsen af de regnskabsførende jordbrug er der på basis af data fra Plantedirektoratet og Danmarks Statistik foretaget en inddeling af populationen i grupper (stratifikation af populationen). Denne inddeling danner grundlag for stikprøvens fordeling og bygger på en klassifikation med hensyn til følgende kendetegn:

1. Omlagt eller under omlægning
2. Økonomisk størrelse målt i ESE
3. Driftsform
4. Jordbrugsareal
5. Bruger alder
6. Beliggenhed

Inddelingen i omlagte eller under omlægning er sket på baggrund af omlægningstidspunktet (datoen for autorisation som økologisk jordbruger). For planteavl er der normalt en omlægningsperiode på 2 år, mens den er kortere for husdyrhold. Det er tilstræbt, at kun bedrifter, der har været omlagt i hele regnskabsåret, klassificeres som omlagte. Bedrifter, der er omlagt i løbet af regnskabsåret, er således medtaget i gruppen ”under omlægning”.

Populationen af økologiske jordbrug bestod i maj 2002 af 2496 bedrifter, hvoraf 85 pct. var omlagte. I tabel 1.4.1 er bedrifterne fordelt på undergrupper efter økonomisk størrelse og driftsform, mens den tilsvarende stikprøve er vist i tabel 1.4.2.

Den samlede stikprøve udgør 13 pct. af populationen. Betragtes delpopulationerne, varierer udvalgsprocenten imidlertid betydeligt. Generelt vil udvalgsprocenten således være stigende med stigende bedriftsstørrelse, idet spredningen på regnskabstallene også forøges med stigende bedriftsstørrelse. Ved at sammenholde population (tabel 1.4.1) og stikprøve (tabel 1.4.2) ses, at udvalgsprocenten er på 5 pct. for de mindste bedrifter stigende til 41 pct. for de største.

Tabel 1.4.1 Population af økologiske jordbrug fordelt efter økonomisk størrelse og driftsform, 2002

	Størrelsesenhed (ESE)						I alt
	<8	8-16	16-40	40-100	100-250	>250	
Planteproduktion	-----Antal bedrifter-----						
1 Agerbrug	114	478	505	210	26	6	1339
2 Gartneri	-	29	25	22	19	2	97
Kvægproduktion							
3 Malkekvæg	20	16	16	180	407	33	672
4 Overvejende kvægproduktion	16	82	79	47	27	4	255
Fjerkræ-svineproduktion							
5 Fjerkræ/svin	-	5	7	15	3	2	32
6 Blandet jordbrug	-	12	45	31	9	4	101
I alt	150	622	677	505	491	51	2496
Heraf omlagte	114	486	553	449	472	45	2119

Kilde: Statistisk Afdeling, Fødevarøkonomisk Institut 2003.

Ved udvælgelsen af stikprøven er det tilstræbt, at det størst mulige antal bedrifter indgår i statistikken flere år i træk. Af de 329 jordbrug, der danner grundlag for statistikken for 2002, indgik 214 jordbrug svarende til 65 pct., således også i statistikken for 2001.

Tabel 1.4.2 Stikprøve af økologiske jordbrug fordelt efter økonomisk størrelse og driftsform, 2002

	Størrelsesenhed (ESE)						I alt
	<8	8-16	16-40	40-100	100-250	>250	
Planteproduktion	-----Antal bedrifter-----						
1 Agerbrug	4	33	41	27	2	3	110
2 Gartneri	1	1	6	3	7	1	19
Kvægproduktion							
3 Malkekvæg	2	1	1	20	113	11	148
4 Overvejende kvægproduktion	-	6	8	5	4	2	25
Fjerkræ-svineproduktion							
5 Fjerkræ/svin	-	1	1	4	1	1	8
6 Blandet jordbrug	-	-	3	9	4	3	19
I alt	7	42	60	68	131	21	329
Heraf omlagte	5	37	54	63	124	20	303

Kilde: Statistisk Afdeling, Fødevarøkonomisk Institut 2003.

1.5. Regnskabsstatistikens udarbejdelse og repræsentativitet

Statistikens resultater er beregnet ved anvendelse af vejede gennemsnit. Til dette formål tildeles hver enkelt bedrift i stikprøven en individuel opregningsfaktor (vægt). Som udgangspunkt fastsættes vægtene til den reciprokke værdi af udvalgsprocenten for den undergruppe, som bedriften tilhører.

Den endelige bestemmelse af vægtene sker imidlertid i en beregningsalgoritme, der betegnes *Restriktiv, mindste kvadraters regressionsmodel*. Betegnelsen dækker over, at modellens parametre estimeres ved at minimere en sum af kvadrerede afvigelser under forudsætning af et antal lineære restriktioner.

I modellen specificeres derfor en række restriktioner, således at statistikens resultater for både population og undergrupper stemmer med nogle på forhånd kendte kriterier. Restriktionerne består af oplysninger om produktion og antal bedrifter for populationen opdelt efter økonomisk størrelse og driftsform. Eksempelvis vil restriktionerne tilgode, at summen af opregningsfaktorerne opdelt efter driftsform og størrelse netop svarer til randssummerne i populationstabellen 1.4.1.

Det er endvidere muligt at fastlægge andre kriterier, som imidlertid kun kan opfyldes tilnærmelsesvis af de opvejede resultater. Disse kriterier tager som hovedregel udgangspunkt i en opdeling af populationen efter jordbrugsareal, brugeralder og beliggenhed.

Om statistikens repræsentativitet skal det bemærkes, at den anvendte fremgangsmåde ved udvælgelsen af jordbrugene ikke muliggør en objektiv angivelse af usikkerheden, og enkelte af tallene er utvivlsomt behæftede med mindre systematiske fejl. Statistikken må dog som helhed anses for at være repræsentativ for såvel de strukturelle som de økonomiske forhold i det økologiske jordbrug.

Valget af de oplysninger, der offentliggøres i regnskabsstatistikken, hviler på et skøn. Til grund for de viste tabeller ligger imidlertid et omfattende sæt af mere detaljerede oplysninger, der for hver gruppering indeholder flere enkeltinformationer. Ønsker om yderligere specifikationer inden for enkelte grupperinger kan som regel imødekommes ved henvendelse til instituttet.

1.6. Sammenligningsgrupper af konventionelle jordbrug

Produktionsstrukturen i det økologiske jordbrug er på mange punkter væsensforskellig fra det konventionelle jordbrug. Sammenligninger af statistikkens oplysninger med regnskabstal for konventionelle jordbrug må derfor forudsætte et relevant sammenligningsgrundlag.

Til formålet er der udvalgt et antal konventionelle bedrifter fra de generelle landbrugs- og gartneriregnskabsstatistikker. De udvalgte bedrifter har en fordeling på undergrupper, der svarer til populationen af omlagte økologiske bedrifter. Til illustration heraf vises i tabel 1.6.1 en fordeling af de udvalgte konventionelle jordbrug opdelt på tilsvarende måde som de økologiske bedrifter i tabel 1.4.2. Der er kun udvalgt konventionelle bedrifter inden for planteproduktion (agerbrug og gartneri) og malkekvæg, idet disse driftsformer er de eneste større grupper, som materialet giver mulighed for at præsentere økologisk statistik for.

Ved udvælgelsen af konventionelle jordbrug er det tilstræbt at opnå en fordeling på undergrupper, som modsvarer den økologiske population. For planteproduktionens vedkommende er det eksempelvis væsentligt, at udvalget af konventionelle jordbrug har en vis tyngde imod de mindre størrelsesgrupper, idet det generelt er der, hovedparten af planteproducenterne findes.

De 354 konventionelle bedrifter betragtes herefter som to stikprøver, der er udvalgt således, at de har samme karakteristika (bedriftsstørrelse, produktionssammensætning og brugeralder) som de tilsvarende økologiske populationer. Gennemsnitstallene pr. bedrift i de konventionelle grupper beregnes ved at tildele hver af de konventionelle bedrifter en vægt. Beregningen af vægtene sker ved anvendelse af den samme vægtningsmodel, som er skitseret i afsnit 1.5. Dette muliggør en specificering af en række restriktioner, som på forhånd ønskes tilgodeset i sammenligningsgruppen. I den forbindelse er det anset for vigtigt, at produktionssammensætningen (målt i SDB) og brugerens alder er af samme størrelsesorden som for økologiske jordbrug. Grunden til denne procedure er, at det fra tidligere analyser har vist sig, at nøgletal som f.eks. lønningsevne pr. time og gældsprocent varierer med bedriftens størrelse og brugerens alder. Hermed sikres, at forskellene i resultaterne mellem de økologiske og de konventionelle bedrifter især har sammenhæng med de forskellige former for drift.

Tabel 1.6.1 Stikprøve af konventionelle sammenligningsbedrifter fordelt efter økonomisk størrelse og driftsform, 2002

	Størrelsesenhed (ESE)						I alt
	<8	8-16	16-40	40-100	100-250	>250	
Planteproduktion	-----Antal bedrifter-----						
1 Agerbrug	5	35	42	30	7	3	122
2 Gartneri	-	6	3	7	10	1	27
Kvægproduktion							
3 Malkekvæg	-	-	1	38	149	17	205
I alt	5	41	44	75	166	21	354

Kilde: Statistisk Afdeling, Fødevarøkonomisk Institut 2003.

2. Definitioner

2.1. Areal og arealanvendelse

Jordbrugsarealet er opdelt efter selveje og forpagtning.

Ved forpagtning skelnes mellem helforpagtning, hvor det forpagtede areal omfatter hele bedriften, og delforpagtning, hvor forpagtet areal drives sammen med aktiver i selveje som en samlet selvstændig bedrift. Der skelnes kun mellem de forskellige forpagtningstyper i de mest specificerede tabeller.

Hør, sennep, valmue, kommen, frø af rodfrugter samt grønsags- og blomsterfrø indgår under andre frøafgrøder. Braklagte arealer med økonomiske tilskud omfatter også arealer med non-food afgrøder.

Ved vurdering af udbyttevariationerne bør der tages hensyn til, at dyrkningsbetingelserne og kornarternes udbredelse varierer fra region til region.

2.2. Husdyrbestand

Til de enkelte kategorier af husdyr skal det bemærkes, at avlssvin omfatter søer, gylte og avlsorner, mens andre svin fortrinsvis består af slagtesvin. Søpolte til senere anvendelse i avlen indgår dog også under andre svin. Statusoplysningerne suppleres ved at antallet af *dyreenheder* også bliver beregnet. Beregningen af *dyreenheder* er baseret på antal årdsdyr og de officielt gældende omregningsfaktorer fra Miljøministeriets bekendtgørelse nr. 877 af 10. december 1998 om erhvervsmæssigt dyrehold, husdyrgødning, ensilage m.v.

2.3. Arbejdsindsats og brugeralder

Arbejdsindsatsen opgøres både for brugerfamiliens og den lønnede arbejdskrafts vedkommende i form af antal effektive arbejdstimer ved såvel det manuelle arbejde som den registrerbare del af driftslederindsatsen. Denne driftslederindsats omfatter f.eks. planlægning og regnskabsføring samt køb og salg i forbindelse med driften.

Omfanget af midlertidig medhjælp og akkordarbejde, der kun har kunnet oplyses i form af udbetalt løn, er omregnet ved hjælp af en timeløn på 132 kr., der svarer til

overenskomstlønnen inklusive genetillæg, pensionsbidrag og øvrige arbejdsgiveromkostninger for C-gruppen af jordbrugsarbejdere.

Brugerens alder refererer til alderen den 1. juni 2002.

2.4. Kapitalindsats

Jordbrugsaktiverne omfatter alle aktiver, der inden for den enkelte bedrift tjener jordbrugsmæssig produktion, det vil sige fast ejendom, husdyr, inventar og lagerbeholdninger. Kontante midler samt udestående fordringer medregnes ikke ved opgørelsen af jordbrugsaktiverne, ligesom brugerboligen heller ikke indgår. Forpagtede værdier indregnes på lige fod med værdier i brugerens besiddelse, da der ikke tages hensyn til ejerforholdet for aktiver.

Værdien af fast ejendom er ansat til kontantværdi på grundlag af de offentlige ejendomsvurderinger. Primo- og ultimoværdierne af jord og bygninger er fastlagt ud fra vurderinger pr. 1/1 2001 og pr. 1/1 2002, idet disse værdier er korrigerede for prisudviklingen fra vurderingstidspunkt til statustidspunkt. Investeringer i fast ejendom, som endnu ikke er vurderet, medtages til den værdi, som de forventes at få ved den nærmest følgende vurdering.

Mælkekvoten værdiansættes særskilt til 80 pct. af den aktuelle pris ifølge kvotebørsen, som den er kendt på statustidspunktet. Mælkekvoten medregnes under fast ejendom ved opgørelse i regnskabsstatistikken, men er udspecificeret. Værdien af bedriftens mælkekvote fastsættes herefter ud fra kvotens fedtprocent på den enkelte bedrift i forhold til en gennemsnitlig fedtprocent på 4,36.

Værdien af jordbeholdningerne, der hovedsagelig omfatter udbragt kunstgødning, frø og korn, optages for indkøbte beholdningers vedkommende til indkøbspriser, mens f.eks. udsæd af egen avl tilsvarende fastsættes til markedspris. Det er de eksisterende handelspriser, der ligger til grund for værdiansættelse af husdyrene.

Inventarkapitalen, der omfatter alle inventargenstande undtagen håndredskaber og andre mindre bestanddele, er opgjort til den tekniske genanskaffelsesværdi. Denne består af inventarbestandens anskaffelsespris forøget med de siden anskaffelsen registrerede prisstigninger på inventar reduceret med de i den samme periode foretagne driftsmæssige afskrivninger ifølge saldoafskrivningsprincippet.

Lagerbeholdninger består hovedsagelig af korn og kraftfoder, men der indgår også pelsdyrskind og hvalpe, grovfoder, fyringsolie, kemikalier og byggematerialer m.v. Lagerbeholdninger af indkøbte driftsmidler er optaget i status til dagspris - eventuelt til forventet udnyttelsespris.

I de tabeller, der vedrører malkebedrifter, oplyses mælkeydelsen som kg Energi Korrigeret Mælk (EKM) pr. årsko. Udregningen af EKM foretages på grundlag af fedtprocent og proteinprocent.

2.5. Bruttoudbytte, herunder direkte tilskud

Bruttoudbyttet defineres som værdien af den samlede produktion, der kommer fra:

- a. *Indtægter* fremkommet ved årets salg af bedriftens produkter samt ved ydelser fra jordbruget til andre bedrifter eller erhvervsgrupper, herunder arbejde med og udleje af driftsmidler.
- b. *Reale værdiændringer i husdyrbestand og lagerbeholdninger* fra årets begyndelse til årets slutning.
- c. *Naturalier* til privatforbrug
- d. *Direkte tilskud* omfattende såvel tilskud til plante- og husdyrproduktion som tilskud af generel karakter.

Salgsindtægter (inkl. erstatninger) er fradraget udgifter forbundet med salget, herunder f.eks. udgifter til tørring og rensning af korn og frø. Ligeledes er indkøb af husdyr trukket fra ved beregning af bruttoudbyttet fra de respektive kategorier af husdyr. Andet udbytte af kvæg og udbytte af svin er således reduceret med indkøb af henholdsvis kvæg og svin, mens udbyttet af fjerkræ er reduceret med indkøb af rugeæg, kyllinger og fjerkræ i øvrigt. Andre afgrøder omfatter – når specifikationen er vist - grovfoder og andre olieplanter mv. Hvor fjerkræ og pelsdyr ikke er vist særskilt, omfatter betegnelsen *andre husdyr* alle andre husdyr end kvæg og svin samt diverse indtægter, som ikke kan henføres til en bestemt husdyrdriftsgren.

De reale værdiændringer afspejler principielt værdien af de fysiske forskydninger mellem primo og ultimo, idet prisbetingede ændringer i vurderingsniveauet ikke indgår i beregningerne. Undtaget fra dette princip er dog beholdninger af pelsskind, da pelsdyrproduktion er karakteriseret ved, at en stor del af årets produktion sælges i det efterfølgende år.

Udleje af driftsmidler omfatter arbejde for andre med bedriftens maskiner samt udleje af maskiner og driftsbygninger. Heri indgår bl.a. indtægter fra udleje af jagt- og fiske- ret samt fra grusgrave og mindre skove. Husleje i form af naturalløn og lejeindtægter i øvrigt fra beboelsesbygninger, der ikke er selvstændigt vurderet, medregnes ligeledes under diverse indtægter. Derimod indgår en beregnet huslejeværdi af brugerfamiliens bolig under overskud fra brugerbolig ved opgørelsen af den samlede løbende ind- komst, mens udbytte fra andre selvstændigt vurderede beboelsesbygninger medregnes under driftsresultat fra andre erhverv.

Alle tilskudsordninger med løbende udbetaling, hvoraf størstedelen har baggrund i EU's landbrugsreform og har landbrugsdrift som fælles forudsætning, betragtes som en del af bruttoudbyttet.

Produktionstilskud, generelle driftstilskud og engangstilskud er de tre kategorier, de direkte tilskud er opdelt efter. Produktionstilskuddene kan henføres til et bestemt pro- dukt eller til en given driftsgren, f.eks. raps, ammekøer eller slagtekalve. Generelle tilskud omfatter bl.a. tilskud til yngre jordbrugere, forbedringsstøtte, miljøtilskud og tilskud til økologisk jordbrugsproduktion og er dermed af en mere almen karakter. Engangstilskud indgår alene i egenkapitalforskydningen og påvirker dermed ikke driftsresultatet og den løbende indkomst.

2.6. Driftsomkostninger

Driftsomkostninger er de omkostninger, der er forbundet med bruttoudbyttets frem- bringelse. Omkostningerne er defineret i følgende grupper:

- a. *Udgifter* undtagen renter, forpagtningsafgift og udlæg til indkøb af husdyr el- ler andre kapitaldele.
- b. *Beholdningsformindskelse* af indkøbt foder, gødning og andre driftsmidler til anvendelse i egen bedrift.
- c. *Afskrivninger* på bygninger, grundforbedringer og inventar.
- d. *Kost og andre naturalydelse* til medarbejdere.

Vedligeholdelse, forsikringspræmier og ejendomsskatter, der kan henføres til bruger- familiens bolig eller til andre selvstændigt vurderede beboelsesbygninger, tages ikke med i landbrugets driftsomkostninger.

Posten *anden indkøbt gødning* omfatter dels husdyrgødning, dels specielle gødningsstoffer, som må anvendes på økologiske bedrifter, jf. (EØF) Nr. 2092/91; bilag II i Forordn. om økologisk produktionsmetode for landbrugsprodukter og om angivelse heraf på landbrugsprodukter og levnedsmidler.

Posten *foderstoffer* omfatter årets samlede forbrug af indkøbt kraftfoder, grovfoder og strøelse samt udgift til græsleje. Er der i løbet af året forekommet en reduktion i beholdningen af hjemmeavlet foderkorn eller i beholdningen af hjemmeavlet grovfoder, medregnes denne omkostning ligeledes. Bortset fra disse beholdningsreduktioner medtages forbruget af hjemmeavlet foderkorn og grovfoder ikke i omkostningerne, ligesom det heller ikke medregnes i bruttoudbyttet.

Indkøbt kraftfoder omfatter bl.a. foderkorn, proteintilskuds foder samt vitamin- og mineraltilskud.

Maskinstation og andre tjenesteydelser indeholder udover maskinstationsomkostninger udgifter til leje af inventar og driftsbygninger. Udgifter til bl.a. landøkonomiske foreninger, fagblade ligesom den erhvervsmæssige andel af den samlede telefonafgift indgår også i denne post.

Afskrivning vedrører driftsbygninger, grundforbedringer og inventar. Gennem en periode har der været betydelige forskelle i bygningsafskrivningerne i regnskabsstatistikken og i sektorstatistikken, som udarbejdes af Danmarks Statistik. En arbejdsgruppe med deltagelse af Danmarks Statistik, Landboforeningerne og Fødevarøkonomisk Institut har fastlagt principperne for en ny metode, som med udgangspunkt i de samlede investeringer for sektoren benyttes ved beregningen af de samlede bygningsafskrivninger for sektoren opgjort ud fra genanskaffelsesprincippet. Det tilsigtes, at bygningsafskrivningerne i regnskabsstatistikken skal være på samme niveau som de nyberegnete afskrivninger i sektorstatistikken.

Grundforbedringsafskrivningerne vedrører hovedsagelig faste installationer i forbindelse med drænings- og vandingsanlæg. Inventarafskrivningerne beregnes på grundlag af den tekniske genanskaffelsesværdi ved årets begyndelse tillagt nettokøbet og den beregnede nominelle kapitalændring på inventaret for det pågældende driftsår. Der anvendes i de fleste tilfælde en saldoafskrivningsprocent på ca. 15, dog afhængig af forholdene på den enkelte bedrift.

Løntilskud til ansættelse af langtidsledige samt tilskud til lære- og praktikpladser er fratrukket omkostningerne til lønnet arbejdskraft.

Beskatning knyttet til jordbrugsdriften omfatter ejendomsskatter og CO₂- afgift, mens SO₂- afgift indgår i energiomkostningerne.

2.7. Driftsresultat fra jordbruget

Det økonomiske resultat af den jordbrugsmæssige aktivitet før renter benævnes *driftsresultat før renter*, hvilket beregnes som bruttoudbyttet fratrukket driftsomkostningerne.

Driftsresultatet angiver bruttoudbyttet fra jordbrug fratrukket driftsomkostninger og de nettorenteudgifter inkl. forpagtningsafgift, der kan henføres til jordbrugsdriften.

Renteindtægter, renteudgifter og forpagtningsafgift er fordelt via en nøgle, der tager udgangspunkt i aktiver vedrørende jordbrug, andre erhverv og privat.

2.8. Brugerfamiliens løbende indkomst og forbrug

Den løbende indkomst omfatter alene poster af løbende karakter. Hvilket betyder, at lejlighedsvis forekommende poster som arv og gave, engangstilskud, andre engangsindtægter og låneomkostninger ikke indgår i opgørelsen. De nævnte poster opgøres i stedet under finansiering og under egenkapitalforskydning. Evt. børnefamilieydelse er medtaget i opgørelsen af den løbende indkomst.

Fra og med statistikken for år 2001 indgår også regnskaber, først og fremmest i selskabsform, hvor der ikke foreligger oplysninger om privat indkomst, forbrug m.v. Tabelafsnittet om brugerfamiliens indkomst og forbrug er baseret på de regnskaber, hvor oplysninger om brugerfamiliens privatøkonomi foreligger. Det er nødvendiggjort af, at der er flere og flere jordbrugsejendomme, hvor ejerformen (I/S, Aps, A/S) betyder, at der ikke foreligger oplysninger om privat indkomst, forbrug m.v. Regnskaber uden privatøkonomiske oplysninger indeholder i stedet posten *udtræk/indskud vedr. I/S m.v.* Denne modsvarer den del af indkomsten fra jordbruget, der er anvendt til private formål m.v. og findes i de detaljerede tabeller på hjemmesiden under *egenfinansiering* som et gennemsnit af bedrifter såvel med som uden privatøkonomi.

Overskuddet af brugerboligen fremkommer ved, at en beregnet huslejeværdi reduceres med omkostninger relateret til boligen.

Driftsresultat før renter fra andre erhverv omfatter bl.a. skovdrift, forpagtningsafgift for bortforpagtet ejendom og overskud af selvstændigt vurderede beboelseshuse, (ekskl. brugerbolig). Lønindtægter er bruttobeløb inkl. arbejdsmarkedsbidrag.

I den personlige skat (inkl. ægtefællens), der også omfatter ejendomsværdiskat og arbejdsmarkedsbidrag af lønindtægt, indgår betalt restskat og tilbagebetalt skat fra tidligere driftsår, hvorimod restskat i forbindelse med indeværende års indkomst ikke er medregnet. Dette bevirker, at beløbenes størrelse ikke helt er i overensstemmelse med årets indtjening.

De personlige forsikringer består af præmier til livs-, ulykkes-, syge- og arbejdsløshedsforsikring, mens egentlig pensionsopsparing betragtes som en særskilt investering.

2.9. Investering og finansiering

Investeringerne omfatter driftsårets samlede investeringer i jordbrugsaktiver, andre materielle aktiver og finansielle aktiver. Erhvervelse af fast ejendom under jordbrugsaktiver omfatter køb og salg af fast ejendom samt forøgelse og reduktion af til- og bortforpagtning.

Driftsårets finansiering består af egenfinansiering samt af fremmedfinansiering via nettolåntagning og forpagtning.

Egenfinansieringen fremkommer som summen af den løbende opsparing, engangsposter og driftsårets samlede afskrivninger, herunder også personbilens afskrivning. Finansieringen fra forpagtning omfatter både ændringer i omfanget af tilforpagtet fast ejendom og ændringer i omfanget af tilforpagtet løsøre. For bedrifter med selskabsje indgår udtræk fra selskabet i egenfinansieringen.

2.10. Aktiver og passiver

Jordbrugsaktivernes værdi er omtalt under afsnit 2.4. Brugerboligen og fast ejendom under andre erhverv værdiansættes efter samme princip som fast ejendom under jordbrugsaktiverne. Privat personbil er opført til skattemæssig saldo-værdi. Værdipapirer

og gæld er opgjort til kursværdi i overensstemmelse med aktuelle skattemæssige regler.

Aktiver vedrørende andre erhverv omfatter bl.a. bortforpagtede aktiver samt skove, vindmøller og alle selvstændigt vurderede beboelseshuse, der ikke tjener som bolig for brugerfamilien. Under varefordringer medregnes tilgodehavender for bedriftens produkter, herunder driftsfonds og mellemregningssaldi hos handlende, mens andre fordringer refererer til private tilgodehavender.

Gælden er opgjort til kursværdi i overensstemmelse med aktuelle skattemæssige regler, hvilket bl.a. indebærer, at euro- og finanslån medregnes til aktuel valutakurs på statutidspunktet. Forpagtningens værdi under passiverne modsvarer værdien af tilforpagtet fast ejendom og løsøre, som indgår under aktiverne, og er følgelig værdisat som beskrevet under jordbrugsaktiver.

Statslån dækker bl.a. etableringslån til yngre jordbrugere og jordkøbslån samt lån efter statshusmandsloven eller ældre jordlove. Realkreditlån, der optages gennem kreditforeningerne og Dansk Landbrugs Realkreditfond (DLR), omfatter- udover lån på almindelige markedsvilkår – bl.a. grønne obligationslån, jordbrugslån og statsgaranterede gældssaneringslån, som formidles af DLR. Derimod er realkreditlån ydet som rentetilpasningslån i enten euro eller kroner udspecificeret for sig. Statsgaranterede pengeinstitutlån består hovedsagelig af gældssaneringslån. Anden gæld dækker moms- og skattegæld samt forfaldne ydelser på lån.

2.11. Kapitalforskydninger

Forskellen i egenkapitalen mellem primo- og ultimostatus består af den løbende opsparing, udtræk ved I/S m.v., nominelle kapitalændringer på aktiver og fremmedkapital samt engangsposter og andre kapitalændringer.

For fast ejendom fremkommer den nominelle kapitalændring som forskellen i kontantværdien fra årets begyndelse til årets slutning med fradrag af nettoinvesteringer (investeringer minus afskrivninger) i den faste ejendom. Endvidere korrigeres der for køb og salg af fast ejendom og ændring i forpagtningernes omfang.

Nominelle kapitalændringer på inventarkapitalen beregnes som en procentdel af den tekniske genanskaffelsesværdi ved årets begyndelse. Den benyttede procentsats fastsættes ud fra årets prisændringer på inventar.

For lagerbeholdninger og husdyr beregnes nominelle kapitalændringer ved at multiplicere den gennemsnitlige mængde og det gennemsnitlige antal dyr med forskydningen i de tilhørende enhedspriser.

For finansielle aktiver udgøres de nominelle kapitalændringer af:

- a. Forskydninger på grund af kursændringer mellem primo og ultimo.
- b. Gevinster ved udtrækning af værdipapirer.
- c. Kursændringer vedrørende købte eller solgte værdipapirer i årets løb.

For gælden består de nominelle kapitalændringer af:

- a. Forskydninger er på grund af kursændringer mellem primo og ultimo.
- b. Gevinster eller tab i forbindelse med afdrag på lån, der kursreguleres.
- c. Kursændringer ved optagelse eller indfrielse af kursregulerede lån.

2.12. Ejendomsværdi

Opgørelserne viser den offentlige ejendomsværdi, som den fremgår af ultimostatus i regnskaberne. Vurderingstidspunktet svarer til 1. januar 2001.

2.13. Bedriftens aflønning af arbejde og kapital

En endelig opdeling af driftsresultat på henholdsvis arbejds- og kapitalindsatsen er ikke mulig. For at få et indtryk af variationen i aflønningen til disse primære faktorer blandt forskellige typer af jordbrug er de traditionelt beregnede resultatmål for aflønningen af enten arbejds- eller kapitalindsatsen anført i det følgende.

Resultatmålene fremkommer som residualer, således at den beregnede kapitalaflønning afhænger af forudsætningen for aflønningen af familiens arbejdskraft, mens den beregnede aflønning af arbejdskraften afhænger af forudsætningen for aflønningen af kapitalen.

De omtalte forudsætninger kan kun baseres på skøn. Ikke mindst forudsætningen for kapitalaflønningen er omgærdet af en betydelig usikkerhed, idet den ikke er uafhængig af ændringer i den generelle økonomiske udvikling, som f.eks. inflation og inflationsforventning, ligesom skattebetragtninger kan påvirke forudsætningernes rimelighed. Aflønningen af arbejdsindsatsen er påvirket af de problemer, der ligger i fastsættelsen af henholdsvis indsatsens omfang og aflønningsniveauet. Resultatmålene er

derfor mest anvendelige i sammenligninger blandt forskellige bedriftstyper indenfor samme år.

Resultatmålenes niveau kan ikke umiddelbart anvendes i sammenligninger med andre branchers timelønninger og rentesatser.

Lønningsevnen beregnes som:

Driftsresultat før renter, jordbrug + Omkostninger til lønnet arbejdskraft

- *Forpagtningsafgift - Beregnet rentebelastning af jordbrugsaktivernes værdi i selveje, primo.*

Lønningsevnen udtrykker aflønningen af den samlede arbejdsindsats, mens *lønningsevnen pr. arbejdstime* udtrykker aflønningen i forhold til de forbrugte arbejdstimer ved driften.

Forrentningsprocenten beregnes som:

(Driftsresultat før renter, jordbrug - Beregnet vederlag til brugerfamilien

- *Forpagtningsafgift / Jordbrugsaktivernes værdi i selveje, primo)*100*

Forrentningsprocenten udtrykker nettoudbyttet i procent af kapitalindsatsen, idet nettoudbyttet fremkommer ved at formindske driftsresultatet før renter med et beregnet vederlag for brugerfamiliens arbejdsindsats.

Vederlaget for brugerfamiliens arbejdsindsats beregnes ud fra antallet af arbejdstimer for ulønnede familiemedlemmer ved driften og en fastsat timeløn. For 2002 er timelønnen fastsat til kr. 132, som er den overenskomstmæssige løn inkl. feriepenge og pension for landarbejderne i gruppe C, jf. overenskomst med Land- og Skovbrugets Arbejdsgivere.